

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИПЕРЕДЖАЮЧОЇ ОСВІТИ ЯК НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

©Седляр М.О., 2015

Період незалежності України, який можна охарактеризувати як час перманентних реформ, не тільки не наблизив нас до когорти передових країн світу, але навпаки – віддалив на периферію регресивного розвитку, перетворивши, на думку деяких дослідників, на квазісуверенне утворення. Було розтрачено освітньо-науковий, техніко-технологічний потенціал розвитку, конкурентні переваги, деформувалася галузева структура економіки, скорочується кількість населення (займаючи перше місце у світі за швидкістю вимирання[1, с. 45]), з карти України зникло понад 600 сіл [2], спостерігається деінтелектуалізація, маргіналізація українського суспільства тощо. Відповідно, якщо реформи матимуть і надалі такий же вплив, відчутти ефект від них буде уже нікому.

Єдиним виходом, здатним, на нашу думку, виправити ситуацію та забезпечити вихід України на стабільну траєкторію економічного зростання, являється перехід до побудови інноваційної моделі економіки. При цьому акцент повинен робитися не на стратегію навздогінної модернізації, а випереджаючої, яка пов'язана із кількома елементами: формування нових технологічних укладів, прискореним розвитком людського капіталу, акцентуванням на розвиток наукоємної промисловості то. Ще одним важливим елементом в цій системі являється випереджаюча освіта, яка, в сукупності із іншими компонентами, здатна прискорити темпи економічного прогресу України, здійснюючи головним чином позитивний вплив на структурні та якісні властивості розвитку.

Розуміння випереджаючої освіти пов'язане із базисом технології освіти, яка включає в себе такі структурні елементи як знання, уміння та навички (ЗУН). Трансформація сучасного суспільства та соціально-економічних відносин у ньому призвели до зміни вимог до ЗУН. Для прикладу, період аграрного та індустріального суспільства характеризується стабільністю знань, умінь та навичок, якими володіє працівник. Відповідно, головна вимога до системи освіти в таких умовах – якісна підготовка робочої сили з певним набором кваліфікаційних характеристик та в заданих кількостях, які вимагає економіка. Перехід до постіндустріалізму та розвиток економіки знань поставили перед суспільством нове завдання – не тільки навчати та виховувати працівників, але і підтримувати на сталому рівні та/або постійно оновлювати наявні ЗУНи. Це пов'язано із посиленням динамізму в економіці, прискореним старінням знань, із фундаментальними відкриттями, які також прискореними темпами з'являються на світ. Існуючу ситуацію досить ґрунтовно описує «теорія напіврозпаду знань» (concept of the «half-life of knowledge») [3], згідно якої наявні ЗУНи, якими володіє людина (20% практичних та 5% теоретичних) щорічно застарівають. Відповідно виникає необхідність постійного оновлення ЗУН кожні п'ять років, оскільки «сучасні ЗУНи» швидко переходять у категорію «ЗУНи минулого». В таких умовах система освіти перебуває у позиції наздоганяючого в національній інноваційній системі, не забезпечуючи економіку висококваліфікованими працівниками, відстаючи від передових досягнень науки та техніки, передаючи студентам неактуальні ЗУНи тощо.

Відповідно випереджаюча освіта являється саме тим механізмом, який здатен реагувати на динамізм економіки знань та здатна постійно оновлювати прискореними темпами ЗУНи, необхідні для випереджаючого інноваційного розвитку. Разом з тим, формування в Україні випереджаючої освіти вимагає і адекватного інституційного забезпечення, яке повинно бути направлене на реалізацію поширення освіти «довжиною в життя» та «шириною в життя» [4, с. 95], тобто яке орієнтує на навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації протягом усього життя людини з обов'язковим розширенням наявного рівня знань, кваліфікації, компетентностей тощо, які суміжні із базовою професією працівника.

Вищезазначене можливе завдяки перетворенню вищих навчальних закладів у науково-дослідні установи, які надають освітні послуги. Тобто такі заклади, генеруючи нові знання (тобто являючись важливим елементом генерування нових знань), здатні будуть поширювати їх і в систему вищої освіти,

Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури

забезпечуючи тим самим єдність ланцюга «наука-освіта». Відповідно наукова компонента науково-дослідних ВНЗ забезпечуватиме генерування «ЗУНів майбутнього», а освітня – передачу їх студентам через систему «викладач-дослідник – студент», перетворюючи тим самим «ЗУНи майбутнього» у «ЗУНи сьогодення».

Разом з тим, розвиток випереджаючої освіти пов'язаний із прогнозуванням на найближчу перспективу суспільно необхідних ЗУНів та забезпеченням через систему державного замовлення необхідної кількості фахівців із заданим набором знань, умінь та навичок.

Таким чином, випереджаючий розвиток України можливий завдяки кардинальній модернізації різних сегментів суспільства, в якій освіта відіграє одну із ключових ролей. Остання повинна також відповідати вимогам стратегії на випередження, головним чином забезпечуючи формування у майбутніх фахівців «ЗУНів майбутнього». Це можливо завдяки перетворенню існуючих вищих навчальних закладів у науково-дослідні установи, а також трансформацією існуючої системи державного замовлення спеціалістів із необхідними динамічному суспільству знаннями, вміннями та навичками.

1. Ещенко П. Восстановление социально-экономического развития – приоритет номер один в мире и в Украине / П. Ещенко, А. Арсенко // *Економика України*. – 2012. – № 1. – С. 36-50.

2. За роки Незалежності з мапи України зникло 641 село // *Український тиждень* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: tyzhden.ua/News/76888 – Заголовок з екрану (09.04.2013).

3. Peter T. Knight. *The Half-Life of Knowledge and Structural Reform of the Education Sector for the Global Knowledge-Based Economy*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: knight-moore.com/pubs/halflife.html.

4. Хвисяк О.М. Сучасні підходи до підвищення якості освіти у системі післядипломної освіти / О. Хвисяк, В.Г. Марченко, В.В. Жеребкін, О. В. Грищенко та ін. // *Медична освіта (на основі Матеріалів Всеукраїнської наукової навчально-методичної конференції «Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III–IV рівнів акредитації»)*. – 2011. – № 2. – С. 94-97.